

Розглядаючи особливості правозастосовної практики щодо даної категорії злочинів варто зупинитись на показниках розкриття вуличних злочинів. Так, частка закінчених розслідуванням, тобто розкритих, злочинів даної категорії є відносно невеликою. Наприклад, у 2010 році з 40265 виявлених злочинів, що були вчинені на вулицях (дорогах), площах, у парках, скверах, було розкрито лише 18093 (44,9 %). У 2011 показник розкриття істотно погіршився – 39,3 % (відповідно 52589 та 20674 злочини). Наведені показники вуличної злочинності є істотно нижчими за аналогічні показники загальної злочинності. Так, частка усіх розкритих злочинів становила у 2010 році – 57,2 %, а у 2011 році – 55,3 %.

Підсумовуючи розглянутий у статті матеріал, слід зазначити, що проведений кримінологічний аналіз вуличної злочинності та її насильницької складової дав нам змогу дослідити її стан, а саме кількісно оцінити рівень, структуру, географію та динаміку злочинів даної категорії, що у свою чергу, має стати основою для розроблення та здійснення адекватних законодавчих, правозастосовних, організаційних й інших заходів запобігання вуличній насильницькій злочинності.

Література

1. *Правоохоронні органи України: довіра та оцінки населення, проблеми внутрішньої безпеки та готовність до співпраці* // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ratinggroup.com.ua/products/politic/data/entry/13986/>.

2. *Лукьянов И. Ф. Сущность категории «Свойство: значение для исследования проблемы отражения»* / Лукьянов И. Ф. – М. : Мысль, 1982. – 143 с.

3. *Методика кримінологічного аналізу злочинності в Україні* / за заг. ред. О. М. Джужі. – К. : Київ. нац. ун-т внутр. справ, 2006. – 190 с.

4. *Юрченко О.Ю. Роль віктимної поведінки потерпілих при вчиненні тяжких насильницьких злочинів проти життя та здоров'я особи в Україні: дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук: спец. 12.00.08 / О.Ю. Юрченко. – Харків, 2004. – 188 с.*

УДК 342.9

Р.І. Крамар

к. ю. н.

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ, ВЧИНЕНИХ У СФЕРІ ПАЛИВНО-ЕНЕРГЕТИЧНИХ РЕСУРСІВ

У статті проаналізовано основні теоретичні підходи щодо адміністративного правопорушення у сфері марнотратного витрачання паливно-енергетичних ресурсів. Досліджуються питання з'ясування сутності матеріальної ознаки проступку та відмежування адміністративного проступку від злочину у даній сфері.

Ключові слова: адміністративні правопорушення, паливно-енергетичні ресурси, промисловість, суспільна небезпека.

В статье проанализированы основные теоретические подходы относительно административного правонарушения в сфере расточительного расходования топливно-энергетических ресурсов. Исследуются вопросы выяснения сущности материального признака проступка и отграничения административного проступка от преступления в данной сфере.

Ключевые слова: административные правонарушения, топливно-энергетические ресурсы, промышленность, общественная опасность.

In the article basic theoretical approaches are analysed in relation to administrative offence in the field of wasteful expense of fuel and energy resources. The questions of finding out of essence of financial sign of misconduct and dissociate of administrative misconduct are probed from a crime in this sphere.

Key words: administrative offences, fuel and energy resources, industry, public danger.

Постановка проблеми. Адміністративна відповідальність за правопорушення у сфері паливно-енергетичних ресурсів є реагування держави на адміністративні правопорушення, що виражається в реалізації компетентним органом (посадовою особою) права пред'явити звинувачення певній особі, піддати протиправне діяння офіційній оцінці і, в разі необхідності, застосувати до винної особи адміністративне стягнення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Актуальність проблематики дослідження полягає у тому, що не дивлячись на те, що окремі аспекти використання паливно-енергетичних ресурсів досліджувалися О. Бандуркою, І.В. Діаком, І. Голосніченко, В. Колпаковим, А.Т.Комзюком, А.М.Новицьким, М. Стахурським, О.В. Панібрацькою, А.К. Шидловським, П.Ф. Шаком, Ю.С. Шемшученко, але водночас, окремі теоретичні та практично-прикладні питання, які пов'язані з адміністративною відповідальністю у сфері марнотратного витрачання паливно-енергетичних ресурсів в Україні досліджено недостатньо, тому існує об'єктивна потреба наукового пошуку у цьому напрямку.

Постановка завдання. В даній публікації визначається адміністративна відповідальність у сфері використання паливно-енергетичних ресурсів як форма реагування уповноважених державних органів на марнотратне витрачання паливно-енергетичних ресурсів.

Виклад основних положень. Промисловість завжди була головною і визначальною сферою економічних інтересів держави, адже саме промисловість забезпечує найрізноманітніші суспільні й індивідуальні потреби у відповідній продукції. Призначення промисловості – забезпечити господарську сферу машинами, обладнанням та іншими сучасними засобами виробництва. Промисловість охоплює низку галузей. Деякі групи галузей називаються комплексами: паливно-енергетичний, військово-промисловий тощо.

Питання щодо адміністративного правопорушення (проступку) здійснюється в напрямках: 1) з'ясування сутності матеріальної ознаки проступку; 2) наявності такої властивості, як карність; 3) співвідношення змісту термінів "правопорушення" і "проступок"; 4) особливостей суб'єктивної сторони щодо необхідності встановлення вини як підстави застосування заходів відповідальності; 5) змісту терміна "адміністративний" у понятті "адміністративний проступок" або "адміністративне правопорушення"; 6) відмежування адміністративного проступку від злочину [6, С. 19-20].

Українські адміністративісти І. Голосніченко та М. Стахурський розглядають адміністративну відповідальність як обов'язок особи, що вчинила адміністративний проступок, нести відповідальність за свої протиправні дії у межах встановленого законом стягнення [99, С. 82].

Дана точка зору розглядає адміністративну відповідальність скоріше у позитивному аспекті – як обов'язок дотримуватися певних правил (хоча б і понести негативні моральні чи матеріальні збитки). Тому більш прийнятним потрібно вважати поняття, сформоване В. Колпаковим: "Адміністративна відповідальність – це примусове, з додержанням установленої процедури, застосування правомочним суб'єктом передбачених законодавством за вчинення адміністративного проступку заходів впливу, які мають бути виконані правопорушником"[6, С. 26].

Характеризуючи відповідальність як реакцію державних органів на вчинене діяння, заборонене законом, слід підкреслити, що така реакція виражається в засудженні діяння, в негативній оцінці вчиненого.

Інша важлива ознака адміністративної відповідальності полягає у застосуванні на основі негативної оцінки каральних адміністративних санкцій, які полягають у цілеспрямованому впливі на поведінку громадян, а також діяльність підприємств і організацій в інтересах забезпечення певного порядку [8, С. 32].

Також потрібно згадати, що адміністративна відповідальність за правопорушення, вчинені у сфері паливно-енергетичних ресурсів, мають двосторонню природу – з одного боку це реакція держави на скоєний проступок, а з другого боку – правовий стан порушника.

У правовій літературі тривалий час ведуться дискусії про ступінь небезпеки адміністративних правопорушень, у тому числі і у сфері паливно-енергетичних ресурсів. Одні автори вважають, що всі адміністративні правопорушення є суспільно небезпечними, але ступінь їх небезпеки менша, ніж у злочинів. Інші вважають, що адміністративним правопорушенням не властива суспільна небезпека.

Більш правильною є точка зору тих авторів, які вважають адміністративні правопорушення, як і злочини, суспільно небезпечними, такими, що розрізняються лише ступенем небезпеки.

При цьому, суспільна небезпека адміністративних правопорушень, в т.ч. у сфері марнотратного витрачання паливно-енергетичних ресурсів, повинна мати якісну і кількісну характеристику. Якісна характеристика правопорушень полягає в нанесенні шкоди інтересам суспільства в цілому та окремим виробничим процесам, зокрема, зниженні виробничої дисципліни тощо.

Кількісна характеристика суспільної небезпеки адміністративних правопорушень дозволяє порівнювати однорідні правопорушення між собою і в такому контексті оцінка суспільної небезпеки виражається в її мірі.

Також слід зазначити, що накладення стягнення за порушення адміністративного законодавства у сфері паливно-енергетичних ресурсів є завершальним етапом негативної оцінки діяння.

Зазначимо, що адміністративна відповідальність має ознаки, притаманні юридичній відповідальності в цілому, а також особливі ознаки, які відрізняють її від інших видів юридичної відповідальності.

До першої групи ознак адміністративної відповідальності зазвичай відносять такі:

- охороняє встановлений державою правопорядок;
- характеризується винесенням осуду вчиненому порушником діянням; полягає у накладенні правових санкцій;
- має нормативне визначення і певну процесуальну форму;
- застосовується внаслідок вчинення протиправного діяння [5, С. 176].

До другої групи ознак, які характеризують безпосередньо адміністративну відповідальність у сфері протидії марнотратному витрачання паливно-енергетичних ресурсів, слід віднести:

- певне коло державних органів та посадових осіб, які уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, вчинені у сфері паливно-енергетичних ресурсів;
- порушення норм адміністративного права (законів на підзаконних актів) у сфері використання паливно-енергетичних ресурсів;
- застосування до їх порушника адміністративних санкцій та адміністративних стягнень;
- наявність складу адміністративного правопорушення [2, С. 8].

Однією з найголовніших ознак адміністративної відповідальності є наявність складу адміністративного правопорушення, при якому особа, яка його вчинила, може бути притягнена до адміністративної відповідальності.

На підставі вищевикладеного, слід зазначити, що охарактеризовані ознаки дозволяють мати повніше уявлення про адміністративну відповідальність за правопорушення у сфері паливно-енергетичних ресурсів, визначити її як реагування держави на адміністративні правопорушення, що виражається в реалізації компетентним органом (посадовою особою) права пред'явити звинувачення певній особі, піддати протиправне діяння офіційній оцінці і, в разі необхідності, застосувати до винної особи адміністративне стягнення.

Отже, адміністративна відповідальність загалом визначається як форма реагування держави на правопорушення, що полягає в застосуванні уповноваженим органом або посадовою особою передбаченого адміністративного стягнення до суб'єкта проступку.

На нашу думку, ознаки адміністративного правопорушення слід відрізнити від його юридичного складу. Розуміння цього питання має не стільки теоретичне, скільки практичне значення. За наявності всіх ознак може бути відсутнім склад адміністративного правопорушення, що виключає законність притягнення до адміністративної відповідальності. Наприклад, використання на холостому ході електродвигунів сторонньою особою, означає здійснення ним адміністративного правопорушення за ст. 98 КУпАП, але ця особа не підлягає адміністративній відповідальності, бо в його дії немає складу адміністративного правопорушення, оскільки суб'єктами визнаються такі особи: керівники, заступники керівників, головні інженери, головні енергетики (головні механіки), начальники цехів, керівники адміністративно-господарських служб підприємств, установ і організацій.

Зазначимо також, що за теорією адміністративного права підстави притягнення до адміністративної відповідальності розділяють на нормативні, фактичні та процесуальні. Без наявності всіх трьох елементів у зазначеній нами послідовності неможливо вести мову про настання адміністративної відповідальності.

Нормативна підстава являє собою норму (або низку норм), що закріплює склад адміністративного проступку, стягнення за його вчинення, коло осіб, на яке поширюється дія даної норми. В нашому випадку нормативною підставою для притягнення особи до адміністративної відповідальності за марнотратне використання паливно-енергетичних ресурсів є ст. 98 КУпАП [1].

Фактичною підставою є наявність вчиненого проступку, тобто сам факт адміністративного правопорушення. Наприклад, за ч. 1 ст. 98 Кодексу про адміністративні правопорушення це використання без дозволу енергопостачальної організації електричної енергії для опалення службових приміщень.

Процесуальною підставою притягнення до адміністративної відповідальності є рішення відповідного державного органу про накладення на даного суб'єкта правопорушення (наприклад, головного інженера чи головного механіка) стягнення за вчинений ним адміністративний проступок.

Ст. 9 Кодексу про адміністративні правопорушення України визначає адміністративний проступок як протиправну, винну (умисну або необережну) дію чи бездіяльність, яка посягає на державний або громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законодавством передбачено адміністративну відповідальність [1].

Метою адміністративного стягнення, як це зазначено в ст. 23 КУпАП, є виховання особи, яка вчинила адміністративний проступок, в дусі додержання законів, поваги до правил співжиття, а також запобігання вчиненню нових правопорушень як самим правопорушником, так і іншими особами [1].

Можна погодитись з О. Бандуркою, який зазначає, що єдиним юридичним інститутом легалізованого примусу щодо всього суспільства є держава в цілому [4, С. 21].

За загальним правилом особа, що вчинила адміністративне правопорушення у сфері використання паливно-енергетичних ресурсів, підлягає відповідальності на підставі законодавства, що діє під час і за місцем вчинення правопорушення (ч. 1 ст. 8 КУпАП). Виняток передбачений ст. 21 КУпАП, згідно з якою орган, уповноважений розглядати справи про адміністративні правопорушення, з урахуванням характеру вчиненого правопорушення і особи правопорушника може звільнити його від адміністративної відповідальності, передавши матеріали на розгляд громадськості для вжиття заходів громадського впливу. Разом з тим, даний виняток зазвичай не поширюється на адміністративні правопорушення, вчинені у сфері використання паливно-енергетичних ресурсів.

Адміністративна відповідальність за таке діяння відноситься до безумовних ознак адміністративного правопорушення. Ним визнається лише те діяння, за яке законодавством передбачена адміністративна відповідальність.

З одного боку, адміністративне правопорушення – підстава адміністративної відповідальності, з іншого, така відповідальність – ознака адміністративного правопорушення, що визначає його юридичну

природу. У встановлених законодавством випадках для визнання діяння адміністративним правопорушенням необхідна наявність причинного зв'язку між діянням і його несприятливими протиправними наслідками у вигляді спричинення шкоди.

Особа, що вчинила адміністративний проступок, підлягає відповідальності на підставі закону, що діяв в час і по місцю вчинення проступку. Закон, який пом'якшує або відміняє адміністративну відповідальність за провину або іншим чином покращує положення особи, що вчинила адміністративне правопорушення, має зворотну силу, тобто поширюється і на особу, яка вчинила адміністративний проступок до набуття чинності такого закону і відносно якого постановою про призначення адміністративного стягнення не виконана. Закон, що встановлює або обтяжує відповідальність або іншим чином погіршує положення особи, зворотної сили ні за яких умов не має.

Адміністративна відповідальність встановлюється законами й підзаконними актами чи їхніми нормами про адміністративні правопорушення. У цих актах визначаються склади адміністративних правопорушень і санкції, а в деяких випадках – і порядок їх застосування.

Кримінальна відповідальність встановлюється виключно законами. Причому, адміністративна відповідальність за правопорушення у сфері паливно-енергетичних ресурсів настає лише за умови, що діяння не становить значної суспільної небезпеки та не тягне за собою відповідно до чинного законодавства кримінальної відповідальності. У теорії і на практиці при виявленні і кваліфікації правопорушення часто виникає питання про його співвідношення із злочином. По суті, адміністративні правопорушення, як і злочини, є суспільно небезпечними, розрізняючись лише за ступенем такої небезпеки.

Для суспільної небезпеки адміністративної та кримінальної відповідальності характерними є такі спільні риси:

- загальний об'єкт посягань;
- суспільна небезпека виявляється в самій їх протиправності;
- суспільна небезпека виражається в шкідливості правопорушення;
- спричинення шкоди і створення загрози його спричинення особі;
- ступінь суспільної небезпеки лежить в основі розмежування злочинів і адміністративних правопорушень.

Особливе питання в рамках соціально-правової проблеми адміністративних правопорушень – юридичні критерії відмежування зовні схожих злочинів і адміністративних правопорушень.

Такі юридичні критерії містяться і в кримінальному, і в адміністративному законодавстві і можуть відноситися як до об'єкту, об'єктивної сторони складу відповідних правопорушень, так і до його суб'єкта, суб'єктивної сторони. Наприклад, закон визначає, що суб'єктом певних злочинів визнається особа, що досягла 14-річного віку, адміністративного правопорушення – лише особи, що досягли 16-річного віку. Тому для визначення характеру правопорушення, його юридичної природи необхідний ретельний порівняльний аналіз положень законодавства, що встановлює відповідальність за їх здійснення.

Разом з тим, практика показує, що досить часто адміністративна відповідальність застосовується при істотних порушеннях законодавства у сфері використання паливно-енергетичних ресурсів замість кримінальної, оскільки розмежувати злочин і проступок в даному контексті достатньо складно.

Отже, адміністративна відповідальність має особливості, що вирізняють її серед інших видів відповідальності. Причому основна особливість – це те, що необхідною підставою для її застосування є наявність адміністративного правопорушення, а санкцією має бути адміністративне стягнення.

На думку російської дослідниці А. Олейникової, основними причинами і умовами здійснення адміністративних правопорушень у сфері паливно-енергетичних ресурсів є:

- орієнтація на сумнівні цілі і пріоритети;
- байдуже відношення багатьох громадян і посадових осіб до використання паливно-енергетичних ресурсів;
- нерозвиненість системи енергетичної освіти й виховання;
- подекуди відсутність професіоналізму, недостатньо високий рівень підготовки працівників контрольних та правоохоронних органів, що протидіють марнотратному витрачання паливно-енергетичних ресурсів;
- недостатнє фінансування діяльності контрольних і правоохоронних органів;
- недосконалість вітчизняного адміністративного законодавства [7, С. 94-95].

Враховуючи вищевикладене, можна сформулювати узагальнені риси адміністративних правопорушень, вчинених у сфері паливно-енергетичних ресурсів:

- 1) є підставою адміністративної відповідальності;
- 2) встановлюються законами і підзаконними актами;
- 3) мають відносно невеликий ступінь небезпеки;
- 4) за порушення накладаються адміністративні стягнення із переліку, передбаченого ст. 24 Кодексу України про адміністративні правопорушення (зокрема, штраф);
- 5) стягнення накладаються на правопорушників, що не підпорядковані по роботі;
- 6) суб'єктами даного проступку є чітке коло осіб, передбачене самою нормою ст. 98 КУпАП;
- 7) заходи адміністративної відповідальності застосовуються у відповідності до законодавства про адміністративне провадження;

- 8) накладення адміністративного стягнення не тягне за собою судимості;
- 9) адміністративне правопорушення спричиняє шкоду у сфері паливно-енергетичних ресурсів;
- 10) стягнення за скоєні проступки накладаються спеціально уповноваженими державними органами та їх посадовими особами;

11) законодавством закріплено особливий порядок притягнення до адміністративної відповідальності, що створює умови для його оперативності та економічності при використанні.

Висновок. Отже, можна визначити адміністративну відповідальність у сфері використання паливно-енергетичних ресурсів як форму реагування уповноважених державних органів на марнотратне витрачання паливно-енергетичних ресурсів, використання без дозволу енергопостачальної організації електричної енергії для опалення службових та інших приміщень, безгосподарне використання електричної енергії для освітлення або іншої не передбаченої виробничим процесом мети, недотримання вимог нормативної та проектної документації щодо теплоізоляції споруд, інженерних об'єктів та під'їздів житлових будинків, що тягне за собою накладення на суб'єкта проступку відповідного адміністративного стягнення.

Література

1. *Кодекс України про адміністративні правопорушення: чинне законодавство. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/80731-10/page>*
2. *Адміністративна відповідальність в Україні: навч. посіб. / За заг. ред. доц. А.Т.Комзюка. 2-е вид., перероб. і доп. – Харків: Ун-т внутр. справ, 2000. – 99 с.*
3. *Адміністративне право України: основні поняття: навч. посіб. / І.П. Голосніченко, М.Ф. Стахурський, Н.І. Золотарьова. Київ. – 2005. – 235 с.*
4. *Заходи адміністративного примусу в правоохоронній діяльності міліції: поняття, види та організаційно-правові питання реалізації: монографія / За заг. ред. проф. О.М. Бандурки. – Харків: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2002. – 336 с.*
5. *Коломоєць Т.О. Адміністративне судочинство України: підручник. / Т.О. Коломоєць. – Київ: "Істина", 2008. – 219 с.*
6. *Колпаков В.К. Деліктний феномен в адміністративному праві України. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. юрид. наук: спец. 12.00.07. "Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право" / В.К. Колпаков; Національна академія внутрішніх справ України. – К, 2005.*
7. *Олейникова А.Я. Административная ответственность за правонарушения в сфере охраны атмосферного воздуха : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.14 "Административное право, финансовое право, информационное право" / А.Я. Олейникова. – Хабаровск, 2001. – 179 с.*
8. *Остапенко О.І. Адміністративна діяльність: навч. посіб. / О.І. Остапенко. – Львів: ЛІВС, 2002. – 252 с.*